1893 — 1973
80
років
Служби Народові

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація:
"Svoboda", 81-83 Grand St.
Jersey City, N.J. 07303
434-0237
434-0807
УНСоюзу: 435-8740
— Тел. з Ню Йорку: —
BArcly 7-4125
УНСоюзу: BArcly 7-5337

РІК LXXX. Ч. 171. TWO SECTIONS (SECTION I) ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК СУБОТА, 15-го ВЕРЕСНЯ (SEPTEMBER) 1973 No. 171. VOL. LXXX.

„СВОБОДІ" СПОВНЯЄТЬСЯ СЬОГОДНІ 80 РОКІВ

ЛИСТ З УКРАЇНИ: РЯТУЙТЕ!

Від Редакції: На адресу одного з редакторів „Свободи" тількищо наспів лист з України, щодо автентичности якого немає сумнівів. Лист цей, про який вже були згадки в інших українських газетах, як і в „Свободі", говорить сам за себе. Передруковуємо його без будь-яких суттєвих чи мовно-стилістичних змін.

Наш Фронт є примушений діяти нелегально, тому розсилаємо це звернення без підписів.

Ми звертаємося до громадської думки світу стати в обороні українського народу проти російської деспотії. Хартія ООН і Декларація прав людини, підписана теж урядом СРСР і УРСР, запевняє за кожним народом право на його національно-державну незалежність і забезпечує здійснення прав людини. Проте ж навіть власні закони є повністю нехтовані партією і урядами СРСР та УРСР. Цей останній є лише колоніяльною адміністрацією України, керованою з Москви. Уряд УРСР не „добився" навіть того, щоб в'язні-українці відбували строки свого ув'язнення на українській землі, якої вони є громадянами і де мали б ближчу допомогу від своїх родин.

За спробу здійснення належних Україні прав громадські діячі були карані деякі до кари смерти (Л. Лук'яненко, І. Кандиба з заміною на 15 р. тюрми і концтабору суворого режиму); за спробу вільної культурної творчости і спротив русифікації сотні культурних діячів, поетів, художників, учених (як В. Мороз, Є. Сверстюк, В. Чорновіл, І. Світличний, Ігор і Ірина Калинці, В. Стус, Ірина Сеник, М. Осадчий, І. Гель та інші) — засуджено на важкі кари до 15 р. ув'язнення в тюрмах, концтаборах, засланнях; за протести проти незаконних судів і оборону прав людини покарані безтерміновим ув'язненням у спецбожевільнях КДБ (проф. Л. Плющ, А. Лупиніс, ген. П. Григоренко та інші); за релігійні вірування закатовані на смерть І. Мойсеєв, Микола Хмара та інші, або засуджені на довгі роки ув'язнення (свщ. В. Романюк 10 р. та інші); за відмову відректися свого батька засуджений на 15 р. Юрій Шухевич після відбуття попередньо 20 р.; за оборону свого чоловіка засуджена мікробіолог Ніна Строката-Караванська на 4 р.; за оборону прав своєї нації розстріляні А. Олійник, П. Ковальчук, І. Чайка та інші; закатовані Михайло Сорока, Василь Мальчук та інші.

За оборону прав народів українського, татарського, єврейського й інших, особливо жорстоко покарані С. Караванський, ген. П. Григоренко та Іван Дзюба.

За оборону прав дискримінованого єврейського народу знову ув'язнений Петро Якір та інші.

Щоб зламати волю ув'язнених, КДБ стосує новітні хімічні і медичні препарати своїх фахових штабів або систематично затроює харчі (П. Старчик, І. Дзюба, В. Мороз, Л. Лук'яненко, І. Кандиба та інші).

Терор Брежнєва-Андропова перевищає терор Сталіна-Берії модернізацією методів ламання волі людини.

Співвідповідальними за посилення терору проти нас, за розгул нової хвилі сталінізму в Україні й інших радянських республіках є також уряди США та інших країн капіталістичного світу, бо саме у час масових переслідувань КДБ зговорюються з Москвою без домагань здійснювати національні і людські права. Цими договорами Москва хоче загарантувати собі панування над поневоленими нею народами. Про безпеку для свобідних катувань подбала і Конференція в Хельсінках, яка не вимагала від СРСР дотримуватись зобов'язань Хартії ООН і Декларації прав людини. Ми остерігаємо, що коли права людини і нації, свобода творчости і релігії не будуть захищувані не лише нами, які сьогодні терплять знущання і переслідування, але й усім культурним світом, то суцільний терор запанує у всьому світі, бо російські шовіністи й комуністи не зупиняться і не задовольняться здобутим.

Ми закликаємо робітників, письменників, художників, учених, студентів і молодь, жіночі і церковні організації, і шляхетні кола всіх народів домагатися негайної заборони уживати хімічних і психіятричних заходів супроти в'язнів, звільнення усіх політично і релігійно ув'язнених, розв'язання концтаборів, припинення русифікації і здійснення національної незалежности для народів, поневолених у Совєтському Союзі, згідно з Хартією ООН і Декларацією прав людини.

Липень, 1973 р.

ФРОНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Фотокопія (поменшена) першої сторінки першого числа „Свободи" що появилося щодо дня точно 80 років тому: 15-го вересня 1893 р.

Відбувся пленум ЦК ЛКСМ України

Київ. — Газета „Молодь України" подала ширшу інформацію про X пленум Центрального комітету ЛКСМ України (комсомолу), який відбувся 8 вересня, прийнявши ряд постанов про поточну працю цієї молодечої комуністичної організації, а також перевівши деякі зміни в складі ЦК. Головною темою нарад було питання „дальшого поліпшення роботи комсомольських організацій республіки по патріотичному та інтернаціональному вихованню молоді" та питання „заходів по дальшому поліпшенню умов роботи сільської загальноосвітньої школи". По першому питанню доповідав перший секретар ЦК ЛКСМ України А. М. Гіренко, а по другому — другий секретар ЦК А. І. Корнієнко. Пленум звільнив з ЦК таких членів: І. С. Хоменка та Ю. М. Пономарьова та обрав на їх місце секретарем і членом бюра ЦК ЛКСМУ В. Б. Врублевську, а членом бюра ЦК О. Г. Тарнавського.

А. М. Гіренко у своїй доповіді підкреслював конечність „посилення уваги до питань патріотичного та інтернаціонального виховання", мовляв, цього „вимагають інтереси комуністичного будівництва в нашій країні". Засадничо, всі зусилля доповідача були спрямовані на те, щоб переконати молодь, щоб вона повністю підтримувала генеральні напрямні політики КПСС і Л. Брежнєва на внутрішньому і зовнішньому відтинках. Особливу увагу він присвятив справі якнайактивнішої участи молоді в здійснюванні намічених господарських плянів, щоб „виконати і перевиконати пляни п'ятирічки". На відтинку виховання молоді комсомол має виходити з засади, що „радянський патріотизм і соціялістичний інтернаціоналізм міцно увійшли в наше життя, стали органічною рисою характеру, моральною нормою молодого покоління". На пленумі багато мови було про те, що „послаблення міжнародної наруженоcти аж ніяк не означає послаблення ідеологічної боротьби" і що, мовляв, „прийоми буржуазної пропаганди стають все більш витонченими і підступними". Все це мусить враховувати комсомол у своїй поточній праці з своїм членством і з усією молоддю України.

Комуністи в Камбоджі зазнали поразки

Пном Пенг. — Згідно з урядовими повідомленнями, урядовим військам пощастило звільнити провінційну столицю Компонґ Чам, яку захопили були комуністичні повстанці. Понад тиждень тривали бої в місті, з якого комуністи були примушені відступити, зазнавши значних втрат у людях. Урядові війська, звільнивши Компонґ Чам, розпочали наступ в районі міста, звільняючи ввесь район від комуністичної контролі. Одночасно урядові війська продовжують наступ здовж дороги ч. 4, щоб відновити зв'язок камбоджської столиці з портом Компонґ Сом. Перемога у Компонґ Чам має чимале значення для уряду Лон Нола, тимбільше, що принц Сіганук заповів уже раніше захоплення Компонґ Чам і переможний похід комуністів на Пном Пенг.

Закінчилася конференція письменників Азії та Африки

Алма-Ата, Казахстан. — За повідомленням ТАСС, тут закінчилася 9 вересня V конференція письменників країн Азії і Африки, скликана Асоціяцією цих письменників, яка заступає виразно просовєтські позиції. Це, між іншим, виявилося і на останній конференції, яка схвалила резолюції в підтримку „політики миру" СССР, вимагаючи, наприклад, визнання комуністичного уряду в'єтконґу у Південному В'єтнамі, звільнення арабських територій Ізраїлем з одночасним засудженням ‚ізраїльської аґресії". Крім того, конференція схвалила резолюцію „солідарности з визвольною боротьбою народів Африки" та звернулася з закликом до письменників усього світу „розкривати реакційну ідеологію неоколоніялізму, боротися проти проникання цієї ідеології в культурне життя країн Азії і Африки". Свою ідеологію конференція з'ясувала в основному документі, що появився під назвою „Загальна декларація". Ця ідеологія покривається з усім тим, що пишуть і за що змагаються совєтські правителі.

Три американські організації виступили на оборону Сахарова, Солдженіцина й інших дисидентів

Ню Йорк. — У відповідь на широко розгорнену минулими тижнями і востаннє раптово, мабуть тимчасово припинену, погромницьку кампанію проти провідних дисидентів у Совєтському Союзі, виступили із гострими протестами й заявами засудження три провідні американські організації. Вслід за каблеграмами американської Національної Академії Наук, Міжнародна Ліґа для Людських Прав проголосила у Філядельфії текст відкритого листа до голови Верховної Ради СССР М. Підгорного із засудженням офіційної й організованої кампанії проти проводу і членів філії тієї Ліґи в Совєтському Союзі — Комітету Людських Прав у Москві і двох провідних його членів письменника А. Солженіцина і вченого фізика акад. А. Сахарова. Запротестувала проти „безоглядної і погромницької кампанії" проти Солженіцина і Сахарова також нюйоркська Ліґа Авторів Америки, яка об'єднує американських письменників, підкреслюючи у своїй заяві, що совєтський режим атакує і ставить під загрозу свободу й життя двох найвидатніших творчих умів у Совєтському Союзі, які зважуються виступати на оборону людських й особистих свобід. Так же само із протестом проти посиленого переслідування, застрашування, ув'язнювання і заслань совєтських письменників виступила у Вашингтоні Асоціяція Американських Видавців.

ІЗРАЇЛЬСЬКІ І СИРІЙСЬКІ ЛІТАКИ МАЛИ ВТРАТИ У НОВОМУ БІЛЬШОМУ ЗУДАРІ

Тель Авів. — У найбільшій повітряній сутичці 13-го вересня між сирійськими та ізраїльськими літаками від війни в 1967 році, сирійці втратили аж 13 літаків, зістріливши тільки одного ізраїльського винищувача. До сутички дійшло над Середземним морем, при чому згідно з даними ізраїльського командування, сирійці перші заатакували ізраїльські літаки, які відбували звичайний інспекційний полет понад Середземним морем. Сирійські чинники твердять, що сирійське летунство втратило тільки вісім літаків, зістрілвши п'ять ізраїльських. За сирійськими інформаціями, ізраїльське з'єднання із 64 літаків, нарушило сирійський повітряний простір. Бої велися у двох фазах. В першій фазі ізраїльські летуни зістрілили 9-ть сирійських літаків, втративши один власний. Коли ж у міжчасі прибули підкріплення, розпочалася друга фаза сутичок, при чому ізраїльські летуни намагалися забезпечити рятунок пілота, який вискочив з пошкодженого літака і находився в морі. В другій фазі сирійці втратили чотири літаки і одночасно ізраїльцям вдалося з допомогою гелікоптера врятувати власного летуна та одного сирійського летуна, який також находився у воді. Бої проходили на віддалі яких 150 миль на північ від Гайфи. Ізраїльське командування відмовилося уточнити район боїв і не підтвердило, ні не заперечило сирійських тверджень, мовляв, був нарушений повітряний сирійський простір. Того роду сутичка не перша, але найбільша. За ізраїльськими підрахунками, у подібних сутичках сирійці втратили від 1967 року разом не менше 60 джетових літаків МИГ-21, що їх вони одержали з СССР. Втрати Ізраїля за той сам період — чотири літаки. В оцінці ізраїльського командування, сирійські летуни далі виявляють дуже незначну боєздатність і не можуть ефективно протиставитися ізраїльським летунам.

В Ляосі підписано договір про перемир'я

В'єнтіяне, Ляос. — Після довгих переговорів і невдалої спорби державного перевороту ,між урядом під проводом принца Суванни Пґуми та комуністичною фракцією, яку очолює Патет Ляо, досягнуто остаточного погодження щодо умов замирення та створення коаліційного уряду в Ляосі. 13 вересня представники обох сторін парафували текст договору, який формально підписано 14-го вересня ц. р. Вирішальну ролю в цьому відіграв натиск з-зовні, в першій мірі збоку ЗСА, СССР і також Північного В'єтнаму. Згідно з текстом договору, в Ляосі буде оформлений коаліційний уряд, що його очолить принц Суванна Пґума. Його першим заступником буде принц Суфановонґ, представник фракції Патет Ляо, а другим теперішнім міністер освіти Леюам Інісієнмай. В новому уряді комуністи займатимуть міністерства зовнішніх справ, інформації, плянування і публічних робіт та релігійних справ. Міністерства фінансів, внутрішніх справ оборони, освіти та здоров'я залишаються в руках групи принца Суванни Пґума. Обидві столиці: В'єнтіяне та Люанґ Прабанґ вважатимуться „невтральними районами" з залогами, на які складатимуться військові частини обох сторін. Хоч формально Ляос не буде поділений, в державі існуватимуть своєрідні „зони контролі" однієї і другої сторони. До двох місяців від підписання договору всі іноземні війська мають покинути Ляос. Ідеться тут про 60.000 північнов'єтнамських вояків, 15.000 тайлендських добровольців та декілька сотень американських технічних дорадників.

ЧІЛІЙСЬКА ХУНТА ПРИЗНАЧИЛА НОВОГО ПРЕЗИДЕНТА, ЗІРВАЛА ДИПЛОМАТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ З КУБОЮ

Сантіяго, Чіле. — Військова хунта, яка у вівторок, 11-го вересня, усунула уряд марксистського президента Сальвадора Альєнде, в четвер, 13-го вересня, назначила одного із своїх членів на нового президента Чіле. Ним є ген. Ауґусто Піночет Уґарте, головнокомандуючий чілійською армією, який розв'язав Конґрес і заприсягнув новий кабінет. Новий кабінет складається з 13-ох військовиків і двох цивільних. Новий уряд Чіле офіційно зірвав дипломатичні зв'язки з Кубою. Уряд президента Альєнде відновив був ці зв'язки незабаром після його вибору в 1970-му році.

У четвер, 13-го вересня, ще продовжувалися збройні зудари між військовими частинами та прихильниками Альєнде. Існували навіть не підтверджені вістки, що колишній головнокомандувач армією ген. Карльос Пратс Ґонзалєс провадив з півдня країни військові частини проти збройних сил хунти в Сантіяго.

Християнсько-Демократична партія та Національна партія, які були головними противниками уряду Альєнде, проголосили свою підтримку нового військового уряду Чіле. Новий президент Чіле ген. Піночет заявив, що його уряд „викорінить марксизм" та наказав, щоб з Чіле були усунені всі ліві екстремні елементи з інших країн, яким Альєнде дав був право політичного азилю.

У Вашинґтоні, речники Державного департаменту та Білого Дому знову заперечили, що ЗСА були причетні до цього перевороту в Чіле. Ці речники заявили, що до Вашинґтону та до американської амбасади в Сантіяґо протягом цього року наплнвало багато вісток про можливість перевороту, але не було відомо, чи вони правдиві, чи ні. Наприклад, до американської амбасади прийшла була вістка, що переворот має відбутися 8-го вересня, а потім, що має початися 10-го вересня. Остаточно наспіла була вістка, що повстання відбудеться 11-го вересня. Амбасадор ЗСА до Об'єднаних Націй Джон Скалі заявив, що ані ЗСА, ані будь-яка аґенція американського уряду не були безпосередньо, чи посередньо причетні до державного перевороту в Чіле.

ЗАПОВІДАЄТЬСЯ РЕКОРДОВИЙ ВРОЖАЙ КУКУРУДЗИ

Вашингтон. — Департамент сільського господарства заявив, що сподівається рекордового врожаю кукурудзи, яка є одним з головних кормів рогатої худоби та свиней.

НЕЗАЛЕЖНИЙ КАНДИДАТ НА ГУБЕРНАТОРА НЮ ДЖЕРЗІ З'ЯСОВУЄ РЕДАКЦІЇ „СВОБОДИ" СВОЮ ПРОГРАМУ

Джерзі Сиїі. — Перед кожними виборами пошта доставляє редакціям газет численні пресові повідомлення про виступи, заяви та становище кандидатів на публічні пости в актуальних справах. Час-від-часу відвідують редакцію і самі кандидати, щоб у безпосередній зустрічі і розмові вияснити свою програму та познайомити з нею читачів і, очевидно, здобути їхні голоси. В цій загальній американській активності та передвиборчій кампанії не тільки не поминається, але часто ще й окрему увагу приділюється етнічній пресі. Вчинив це і незалежний кандидат на губернатора Ню Джерзі Алфред В. Калабелла молодший, відвідавши з кінцем минулого тижня редакцію „Свободи" та в півгодинній розмові, відповідаючи на запити редакторів, з'ясовував своє становище як в стейтових справах, так і крайової і міжнародної політики.

Під час зустрічі і конференції у „Свободі". Сидять (зліва) редактори: д-р М. Сосновський, Любов Коленська, Ігор Длябога, д-р В. Тершаковець, З. Снилик, незалежний кандидат на губернатора Алфред В. Колабелла та редактори А. Драган і Б. Кравців.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian Newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Ass'n, Inc. at 81-83 Grand St., Jersey City, N.J. 07303
Second Class Postage paid at the Post Office of Jersey City, N.J. Accepted for mailing at special rate of postage provided for by Section 1130 of Act of October 3, 1917 — authorized July 31, 1918.
P.O. Box 346 Jersey City, N.J. 07303

У 80-річчя „Свободи"

„Свободі" сповняться сьогодні вісімдесят років. Звичайно, вартість, роля і значення установи, як і особи, не доконче залежать від їхнього віку. До речі, навіть в нашій українській історії найбільший син української землі і нації, Тарас Шевченко, за 47 років свого життя відродив націю та залишив спадщину, неперевершену не тільки в нашій історії, але мабуть і в історії кожного іншого народу.

Проте, значення вісімдесятиріччя „Свободи" далеко переходить сам її вік хоча й він багатомивний, як не для неї самої, то для нашого народу та його долі. Факт бо, що сьогодні „Свобода" є найстаршою українською газетою, хоча в самій Україні вона мала своїх попередників приблизно стільки років раніше, скільки їй сьогодні. Проте, всі ці її пресові попередники, як і сучасники та опісля наслідники у безперервній черзі падали жертвою кожночасного окупанта - гнобителя і тільки на вільній американській землі, далеко від рідної батьківщини, могла безперервно появлятися українська газета стільки років.

Значення і роля „Свободи" для нашої української громади в Америці, як і для нашого народу та його змагань уже з різних нагод були з'ясовувані і вони наявні та вже були і ще будуть предметом студій і праць. Але, вступаючи в нове дев'яте з черги десятиріччя, із скромною гордістю за минуле сплітається велика турбота за майбутнє. Навіть бо за останнє десятиріччя в Америці виросли цілі цвинтарища не тільки етнічних, але й добре ситуованих американських газет. Було б помилкою ховати голову в пісок та закривати очі на всі ті нові однаково виклики, як і загрози, що стоять сьогодні та стануть завтра перед вільною українською пресою, отже і „Свободою".

Проте, пройдений за вісімдесят років шлях „Свободи", на якому зустрічалися в тих часах і обставинах ще більші виклики і загрози, але були переможені, дає не тільки надію, але і впевненість, що так станеться і в майбутньому. Томас Джефферсон свого часу твердив, що коли б він мав до вибору між вільним урядом і вільною пресою, то він без вагання вибрав би вільну пресу, бо без неї не міг би існувати й вільний уряд. Що ж тоді говорити про вільну пресу, що є речником поневоленого народу! Правильно говорив і радив найвидатніший після основоположника і її першого редактора о. Григорія Грушки, редактор „Свободи" д-р Лука Мишуга, рекомендуючи допомогти їй „ще ширше розпустити свої крила", бо „чогось більшого, вартіснішого і впливовішого ми на цій землі вже не збудуємо".

З'єднані Стейти Америки, приготовляючись тепер до відзначення 200-річчя своєї Незалежности, прийняли в цій підготові засаду: минуле, про яке треба пам'ятати, і майбутнє, яке треба виконувати. Це відноситься не тільки до кожної нації і країни, але й до кожної установи. Відноситься це і до „Свободи", 80-річчя якої дає добру нагоду, щоб це усвідомити і поробити з цього практичні висновки.

Україна вимагає допомоги

До країн західнього світу продістався відкритий лист-заклик Фронту Національної Оборони України, нелегальної організації на українських землях, яка „звертається до громадської думки світу стати в обороні українського народу проти російської деспотії". У передрукованому на іншому місці в цьому числі „Свободи" листі поданий перелік прізвищ тих українських громадських і культурних діячів в Україні, які знайшлися в тюрмах і на засланні „за спробу здійснення належних Україні прав", а також інформація про методи, що їх стосує советсько - російський режим, щоб зломати волю арештованих діячів. „Терор Брежнєва - Андропова перевищає терор Сталіна-Берії модернізацією методів ламання волі людини" — стверджується у цьому зверненні, при чому його автори видвигають важке обвинувачення в сторону західнього світу, роблячи його „співвідповідальним" за посилення терору і за поворот до сталінських методів в СССР.

Цей документ, в автентичність якого не приходиться сумніватися, має свою особливо трагічну вимову якраз сьогодні, коли в СССР советський режим безоглядно розправляється з інакшомислячими і коли сотні і тисячі дисидентів знайшлися в тюрмах і концтаборах, позбавлені волі на довгі роки на основі вироків советських судів. Ще більш трагічним є обвинувачення західнього світу, який в той самий час не тільки намагається втримувати з Москвою добросусідські взаємини, але дає Советському Союзові всяку допомогу та намагається вирятувати советський режим з його чималих труднощів. Все це Захід робить, як правильно стверджується у зверненні, — „без домагань здійснювати національні і людські права".

У такій своїй оцінці політичної ситуації і відносин СССР та західнього світу Фронт Національної Оборони України не становить якогось вийнятку. Упродовж останніх днів на Заході поширено звернення таких відомих російських дисидентів як А. Солженіцин та академік А. Сахаров, які зі свого боку перестерігають Захід перед подаванням допомоги Советському Союзові, не забезпечивши перед тим умов для пошанування в СССР основних прав людини та демократичних свобід. Іншими словами, речники двох найбільших народів СССР займають однакове становище до політики советського режиму, якому відмовляють будь-якого права репрезентувати волю окремих народів, обвинувачуючи його у злочинах проти людяности, у порушуванні основних прав людини і народів.

Заклик українських патріотів і заклики всіх тих осіб в СССР, які виступають в обороні основних прав людини і народів заслуговують на спеціяльну увагу і на повну підтримку. Треба зробити все, що в нашій силі, щоб також уряди західніх країн зрозуміли свою відповідальність перед історією і стали на захист тих принципів, які записані в Загальній Декляраціі Прав Людини.

Студенти не повертають позичок

Вашингтон. — Як подає газета „Ню Йорк Таймс", 60.000 студентів коледжів і торговельних шкіл протягом останніх п'яти років із одержаної позиченої суми на 5.5 мільйонів долярів, повернули Урядові тільки 3.2 мільйонів долярів. Не допомогло й те, що в березні цього року збільшено число збірщиків із трьох до 28-ми. Пітер Мюїргед, делеґат-комішенер Вищої Едукації заявив, що вони примушені провести інтенсивну акцію, бо з кожним днем зростають турботи, через те, що студенти перестають віддавати свої заборгованості. Збірщики, перевівши опит поміж студентами, ствердили, що багато з тих студентів, що повинні б були звернути загарантовану позичку — сьогодні живуть із допомоги Суспільної Опіки, одні не хочуть,а інші не можуть звернути позички. 2,831 заявили себе банкрутами, деякі померли, інші — неспроможні віддати грошей.

Іван Кедрин

СТРИЖЕНЬ „СВОБОДИ"

80 років — це навіть для людини, яка перевела їх нібито сіро й одностайно — скарб переживань, сповнених то радости , то смутку. Щоденна газета — це не людина, це установа. Але жива, найтісніше пов'язана з життям, інформуючи про все, що приносить життя, з'ясовуючи свої інформації та формуючи життя. І тому 80 років існування газети —— це калейдоскоп подій, які сталися у самій тій живій культурній установі, завданням якої служити своїм читачам, своєму суспільству, своєму народові й своїй батьківщині.

За своїх 80 років життя „Свобода" переживала теж хвилини радости і смутку, підйому і пригнічення. Щоденна газета не завішена в повітрі: вона має видавців, редакторів, складачів, адміністраційний апарат, читачів, прихильників і противників; її творять люди для людей і вона залежна від людей. Тому вона радіє радощами громади і сумує її смутками. Вона має почуття великого вдоволення, коли виграє справа, яку вона, газета, поручає, і має гірке почуття невдачі, коли рекомендоване нею діло провалюється. Газета появляється заходами і виходить з-під пера людей і тому ті люди — видавці, редактори, автори — дають на ній відпечаток свого духа. Ото ж не є правдою, що газети чи журнали, які появляються десятками років, не зміняються. Дух часу зміняється і газети та журнали мусять змінятися. Люди, тісно пов'язані з газетою, вмирають, старіються, відходять, їх місце займають інші і газета чи журнал продовжують появлятися. Але, як кулі вистрелені з того самого кріса не можуть поцілити ідеально в те саме місце, так само немає двох осіб. навіть найбільших однодумців, які думали б і писали б однаково.

І хто мав нагоду переглядати річники „Свободи" від найдавніших до найновіших, той бачив зміни, що їх вона пережила. Але одно було і є беззмінне: її ідейне обличчя. „Свобода" за все своє буття була газетою поза- і понад-партійною, не визнавала обласних кордонів на просторій Україні й завжди була за релігійною толеранцією. Критики української преси взагалі закидають їй надто велике „усуспільнення", перевантаження громадсько-політичною тематикою, із шкодою для різних інших тем і ділянок, що їх раді б бачити в газеті її читачі. Цей закид — правдивий. Але так склалися історичні обставини України, що українська газета стала не тільки інформатором, але й пробудником і керівником, стала оборонцем прав народу і — виходячи в Україні під час ворожих окупацій — падала жертвою переслідувань народу. „Свобода" народилася на вільній американській землі і ніхто ніколи її не переслідував. Вона була першою, яка почала проповідувати українське слово серед тих, які примандрували сюди з України ще тоді, коли тільки почала формуватись новітня українська політична думка. Адже щойно на переломі минулого й цього сторіч почали творитися у Східній і Західній Україні перші українські політичні партії і появилися перші наші публікації із самостійницькою ідеєю: „Ucraina irredenta" Юліяна Бачинського (1895) і „Самостійна Україна" Миколи Міхновського (1900). Тому „Свобода" була в повному розумінні того слова — піонером українського слова й української думки в Америці. І від самого початку по нинішній день вона була і є вірною тому політичному кредо, що його проголосила у своєму першому числі.

Ніхто, може, не знає хиб „Свободи", її недоліків і того всього, що їй бракує, як журналіст пізнього віку з чималим газетним досвідом, який впродовж останніх 20-ти років перебував у складі її редакції. Але найсуворіші критики „Свободи" мусять схилити голови перед ідейним обличчям „Свободи", яка впродовж 80-ти років була і є українською самостійницькою і соборницькою газетою, визнає Церкву за базу моралі народу і не визнає іншої етики, як етика християнізму. Землі України були вже під різною окупацією, поминаючи татарську навалу: під австрійською, царською російською, польською, німецькою, чеською, мадярською, тепер під московсько-большевицькою, яка послуговується рядами яничарів, або нещасних безсильних рабів. „Свобода" визнавала завжди тільки одного суверена української землі — український нарід. До „Свободи" не можна причепити ярлика будь-якої політичної партії, будь-якого віровизнання, будь-котрого обласного партикуляризму. Це той стрижень „Свободи", який залишається беззмінним, це та плятформа „Свободи", яка була і є незмінною.

Нині настав для України такий важкий час, що її сини і доньки, які опинилися у вільному світі, мусять проповідувати ідеал самостійної і соборної України не тільки як політичну програму, але і як засіб збереження моралі народу, засіб збереження його окремішньої самобутности, що знаходиться під безперервним обстрілом ворожої розкладової пропаганди. Нині настав такий для України важкий час, коли місце політики мусить займати сама ідеологія. „Свобода" стала репрезентаційною трибуною українського слова не тільки вільних українців, але й усіх тих, які мають затулені роти. Тому самостійницько - соборницький стрижень „Свободи" є скарбом всього українства. Вся лу історичних обставин, коли преса в Україні цілком підпорядкована окупаційному режимові, на „Свободу" й всю вільну українську пресу впала величезна відповідальність. Зберігання ідейного самостійницько-соборницького стрижня є запорукою, що „Свобода" свідома тієї історичної ролі й відповідальности та що ту ролю вона виконуватиме далі.

П. Феденко

ТРАГЕДІЯ КОЕКЗИСТЕНЦІЇ

Мюнхен. — Коли в 1924 році уряди двох королівських величеств — Великобританії та Італії — поспішали наввипередки визнати уряд большевицької Росії, і прем'єрові Англії Давидові Ллойд Джорджеві роблено закиди, що визнавати юридичну криваву тиранію Леніна — неморальне діло, — то він дав коротку відповідь: Можна і з людоїдами торгувати... У країні диктатора Муссоліні, що р. 1922 захопив владу в Італії, не було чути голосів критики: в тоталітарних режимах панує „згода в сімействі". Муссоліні „перегнав" англійців у політиці співжиття свого режиму з режимом Леніна: він визнав московський уряд на кілька годин раніше ніж це зробив ЛЛойд Джордж.

Після Другої світової війни західні великодержави довго вагалися, чи визнавати територіяльні здобутки Москви: адже советська імперія розширила свої кордони в Европі між Балтиком і Чорним морем, і дивізії Москви стоять на березі Ельби та над Дунаєм. Німці надіялись, що Москва випустить із своїх пазурів 17 мільйонів німецької людности, що живе під комуністичним режимом в так званій „німецькій демократичній республіці". Але то були марні надії. Не могло бути й мови про поворот на батьківщину 10 мільйонів німців, переселених із Прусії та з Судетських областей Чехії в Західню Німеччину після 1945 р.

Теперішній уряд Західньої Німеччини на чолі з Брандтом рішив визнати факти, створені силою Москви, і нормалізувати взаємини з СССР та сателітами Москви. Була надія, що комуністи, діставши визнання недоторканости своїх кордонів, стануть лагідніші супроти підлеглої людности і не будуть перешкоджати своїм підданим їздити за межі своїх країн, слухати „капіталістичні" радіопередачі, дивитися на закордонні телевізійні картини, читати не-комуністичну пресу і т .д.

Однак сталося інакше. Ведучи пропаганду за мирне співжиття з державами некомуністичними, Москва та її сателіти ще міцніше закрутили „гайки" в своїх каторжних режимах. Всяку неконтрольовану комуністичним апаратом звістку з вільних країн уважають в просторах на схід від Залізної Завіси за „ідеологічну диверсію", спрямовану на знищення „влади робітників і селян". Зокрема в СССР московські ватажки рішили новими репресіями задушити всякі „безглузді мрії" (бесcмысленные мечтанія"), — так казав р. 1894 цар Микола II про вимоги лібералів — завести в Росії конституцію. Сучасні ліберали в СССР вимагають від уряду додержання законів советської конституції та міжнародно визнаних прав людини й громадянина. І тепер, після дружніх розмов Брежнєва з Ніксоном у Вашингтоні та з Брандтом у Німеччині, люди вільного світу з жахом і здивуванням довідуються, що на словах „ласкавий" і „людяний" Брежнєв, вернувшися додому, діє так, як „ліберальні" власники кріпацьких „душ" за царського режиму. Це сказано в давній російській епіграмі:

„Как наш русский
Мирабо*
бедного Гаврилу,
ухвативши за жабо,
хлещет в ус да в рыло"...

Луплять „в рило" не тільки роботягу Гаврила, але й високого рівня науковців і письменників, що не належать до „гнучкошиєнків" і протестують проти партійної тиранії, яка гноїть опозиціонерів - критиків у тюрмах та в таборах, а особливо „небезпечних" посилає в установи, де з нормальних, високо обдарованих людей садисти - лікарі роблять душевних калік. І в цей момент пролунали на ввесь світ голоси двох „протестантів": академік Сахаров і письменник Солженіцин подали чужинецьким журналістам в Москві факти про небезпеку озброєного до зубів режиму СССР для вільних держав світу і ствердили злочини цього режиму супроти жителів советської каторжної імперії.

Свого часу письменник Лев Толстой виступив проти кари смерти в царській імперії. Він написав протест під назвою: „Не можу мовчати". То був режим абсолютизму, але не тоталістичний. Толстого не арештували, не послали на Сибір і не пробували зробити з великого письменника душевного каліку „лікуванням". Відвага і рішучість Сахарова й Солженіцина накликає на обох страшну небезпеку, яка не грозила Толстому. Протест Толстого піддержали всі люди науки й культури в Росії і в цивілізованих країнах. Але сучасний Кремль змобілізував проти Сахарова й Солженіцина своїх „тупорилих віршомазів" (Т. Шевченко), що належать до Союзу письменників, професорів і навіть композиторів — Шостаковича, Качатуріяна й ін.

Виступ Сахарова й Солженіцина свідчить, з одного боку, про страх комуністичних узурпаторів перед кожним вільним словом, і одночасно показує, яка напружена атмосфера панує в цій каторжній імперії. В тій ситуації люди високої культури і моралі свідомо накликають на себе репресії і загрозу смерти протестом проти нелюдського режиму тиранії.

Ці протести знайшли відгук у пресі вільного світу. Навіть комуністична партія Італії відмежувалася від кампанії, яку роздуває Москва проти своїх підданих, що висловлюються проти репресій в СССР. В Західній Німеччині в обороні переслідуваних діячів культури в СССР виступили два визначні письменники: Гайнріх Белл (Böll) та Ґюнтер Ґрасс. Белл дістав цього року нагороду Нобеля, Ґрасс — персональний приятель прем'єра Брандта. Обидва письменники були горливими прихильниками „Східньої політики" Брандта в надії, що замирення з комуністичними режимами приведе до обміну ідей між демократичними країнами і державами, де панує комуністична диктатура. Раніше Белла і Ґрасса хвалила комуністична преса, але тепер і вони попали в категорію „ворогів народу".

Особлива пригода сталася з Ґрасом, яка викликала контроверсію між ним і міністерством закордонних справ у Бонні. Посол Західньої Німеччини в Москві Зам запросив Ґрасса в Москву, в грудні 1972 року, де Ґрас мав би зустрінутися з діячами російської культури, Ґрасс збирався летіти в Москву в вересні 1973 р., але, несподівано, одержав телеграму від посла Зама, датовану 2 вересня. Зам не радив Ґрассові їхати в Москву: мовляв, Ґрасс у Москві „не могтиме мовчати", що в Москві „панує нервозність у зв'язку з спорами з внутрішньою опозицією". Посол Зам вважає за свою повинність піддержувати зв'язки з урядом СССР і не викликати гніву „проти всякого втручання з-за кордону до внутрішніх справ". Зам повідомляв Ґраса, що він в цій справі порозумівся з міністерством закордонних справ у Бонні...

Телеграма з Москви викликала відповідь Ґрасса, в котрій письменник зазначив: „Тут чемність має свої межі". Ґрасс писав, що він стоїть „за демократичний соціялізм і рішучо відкидає диктаторський комунізм, котрий не допускає критики і переслідує опозиціонерів". Ґрасс пише в листі, опублікованому в пресі, що він хотів допомогти в Москві політиці відпруження такими питаннями: чому уряд СССР не дозволяє своїм громадянам критики? Чому зневажають видатного письменника Солженіцина?

(Закінчення на стор 3-ій)

* Граф Мірабо — ліберальний діяч на початку Французької Революції 1789 р.

З НАШИХ БУДНІВ

ДРУГИЙ РЕДАКТОР

Цьогорічний і багатолюдний український фестиваль в Дауфині, Манітоба, де впродовж трьох днів перекотилося, як кажуть, через містечко коло 40 тисяч народу, заставив мене ще раз сягнути рукою по надзвичайно цікаву книжечку другого за чергою редактора нашого щоденника „Свобода", о. Нестора Дмитрова, п.з. „Канадійська Русь". Власне в цій своїй книжці отець-редактор, що його заслужено називають першим хронікарем Американської України, присвятив чимало місця й уваги містечку Дауфин та його околицям, які він відвідав ще в 1897-му році, як перший українсько-католицький священик у Канаді.

Мені невідомо, чи невтомні організатори щорічних дауфинських фестивалів поінформовані про один історичний факт тісно пов'язаний з прибраною вітчизною їхніх дідів, а може й прадідів-піонерів. Відав — вони його не знають, бо якби знали, то може й вшанували б його спеціяльним возом чи ридваном під час дефіляди, — тим паче, що в цьому році припадає 75-літній ювілей тієї події.

У передмові до книжечки о. Н. Дмитрова „Канадійська Русь" її редактор, д-р Михайло Марунчак, згадує, що о. Дмитрів писав теж оповідання з життя і побуту наших людей в Канаді, а в одному з них п.з. "Assimilation", автор зобразив перше мішане, українсько-англійське подружжя в Канаді. Таке вінчання відбулося 75 років тому, в 1897-му році, саме в містечку Дауфин, коли місцевий друкар, Френк Нокс, що приїхав з Лондону, одружився з українкою, Анною Заровною з Галичини...

Подібний випадок стався в тому ж самому 1897-му році в сусідньому містечку Стюартбарні, де наша дівчина вийшла заміж за менонітa. Напочатку все виглядало гарно й щасливо, бо батьки молодої сподівалися, що молодий навчиться по-нашому молитися. До речі — він навіть обіцяв це зробити перед шлюбом, та пізніше не тільки не молився, — як пише о. Н. Дмитрів в оповіданні „Вийшла за менонітa", — але й перестав христитися, що й сталося причиною родинної драми.

Якось тепер перевелися в нас цього типу письменники, як незабутній другий редактор ювілятки-„Свободи", що писали б оповідання, повісти чи драми на тему асиміляції, хоч і матеріялу з тієї „бочки" не бракує, нівроку, в наші часи! Тим більше заслуговують на увагу писання письменника-піонера, о. Нестора Дмитрова, якого, на нашу думку, належить бодай посмертно нагородити за це медалею о. Григорія Грушки, першого отця-редактора щоденника „Свобода".

Ікер

Богдан Кравців

„СВОБОДА" Й УКРАЇНА

ДО ІСТОРІЇ ЄДНАННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ З РІДНИМИ ЗЕМЛЯМИ І ЛЮДЬМИ

Від самого початку свого існування, уже з 1893-го року, „Свобода", як орган американських українців, не тільки інформувала про життя і становище в Рідному Краю, не тільки відгукувалася на такі чи інші події на рідних землях, але і вдержувала живі та тісні взаємини з провідними громадськими, політичними і культурними діячами України. Уже з перших років виходу „Свободи" в ній співпрацювали активно такі світочі, як Іван Франко, Михайло Павлик та інші, надсилаючи для неї свої праці, статті, твори. Особливим виявом єдности з рідним краєм, з Україною, було видане американською „Свободою" в десятиріччя її існування ювілейне число „Свободи" з датою 26 травня 1904 року, що в ньому взяли участь із своїми творами і привітаннями, надсилаючи також і свої фотографії, — в порядку їх надрукування в цьому числі — такі галицькі і наддніпрянські письменники і діячі: Панас Мирний, Іван Франко, Іван Стешенко, Михайло Старицький, Іван Нечуй-Левицький, Василь Наґірний, Ярослав Весоловський, Наталія Кобринська, Грицько Коваленко, Михайло Павлик, Микола Лисенко, Микола Вороний, Модест Левицький, Борис Грінченко, Михайло Коцюбинський, Олена Пчілка, Євгенія Ярошинська, Ганна Барвінок та Михайло Лозинський. Появилося це ювілейне число „Свободи" в час найважчого безпросвіття для України, гнітючого затиску українського слова і творчости особливо ж на центральних і східніх українських землях під режимом чорносотенного шовіністичного царату напередодні революції 1905 року. Виявом і висловом важкого становища Наддніпрянської України під царським режимомо були надіслані для цього числа твори київських, чернігівських і полтавських письменників, що в них вони заманіфестували свої почування й пориви з приводу наявного в той час лихоліття України.

Докладний огляд цього ювілейного числа із передруком більшости із надрукованих у ньому творів був поданий А. Драганом в Ювілейному Шевченківському Календарі-Альманаху УНСоюзу на 1964 рік у статті п. н. „Чого не ділить океан . . ." (стор. 107-123), в якій і висвітлено на основі доступних у той час друкованих у „Свободі" матеріялів, в тому ж і статті М. Лози „Коцюбинський і „Свобода" історію видання цього ювілейного числа з 26 травня 1904 року. Подані в цій статті інформації, можна доповнити сьогодні цікавими даними з опублікованого останнім часом в Україні листування співавторів ювілейного числа „Свободи", зокрема ж Панаса Мирного, Михайла Старицького і Михайла Коцюбинського.

Склалося якось так, що й сьогодні, як і сімдесят років тому, утомленою ластівкою із поневоленої нині московським комуністичним режимом України прибилася до редакції „Свободи" листівка підпільного Фронту Національної Оборони України із зверненням до громадської думки світу стати в обороні українського народу проти російської деспотії, проти колоніяльного утиску України московським режимом, проти репресування й ув'язнювання українських діячів самооборони, в'язнених, закатовуваних а то й розстрілюваних за оборону прав своєї нації. Подібними мотивами протесту проти важкого становища України під тогочасним царським гнітом були пройняті і твори деяких із названих письменників і супровідні до них листи.

Висилаючи з Полтави для „Свободи" свого вірша „Не літа нам такі страшні", відомий український письменник, автор роману „Хіба ревуть воли, як ясла повні" Панас Мирний, що його справжнім прізвищем було Панас Рудченко, писав у листі з 18 жовтня (5 листопада за новим стилем) 1903 року до Михайла Коцюбинського:

„Вельмишановний добродію Михайло Михайловичу!

Засилаю до Вас невеличку віршу, що разом буде служувати і за автограф для ювілейного числа „Свободи". Чи підійде-то вона задля сього разу? Ювілей — це свято; а задля свята годилося б що-небудь бадьоре і радісне. Зміст же віршу зовсім сумний та журливий. Що ж робить, як наша піч тільки таке пече, та й обставини не сприяють веселощам. „Якби добра більш в Україні" — то воно, певне, краще б жилось і краще почувалось. А то... Русини від лихих обставин утікають аж в Америку, де засновують „Свободу", а наші в Сибірі та на Амур — де через кілька десятків літ і забудуть, і чиїх батьків вони діти. Хіба ж це добро, після якого бажалося б веселої заспівати? Якщо наші американські земляки згодяться і нас прилучити до свого свята, то хай не здивують, що я засилаю до них своє важке зітхання. Фотографії своєї не засилаю та й не згоджуся, щоб вона була там, раз, через те, що Мирний — се ж псевдонім, а вдруге — почуваю, що я досі не зробив нічого такого, за що б годилося таку почесть одібрати...

До Вас усім серцем прихильний,

П. Рудченко."

Надрукований цей лист П. Мирного вперше у київському „Науковому Збірнику за рік 1924" (стор. 192-193), був передрукований тепер у сьомому томі видання „Панас Мирний (П. Я. Рудченко): Зібрання творів у семи томах", Київ, 1971 року, стор. 503. Згідно із примітками (на стор. 634-635) цей вірш був присвячений „Щирому ратаєві непочатих перелогів рідного поля В. І. В-ві", тобто Вікторові І. Василенкові (1839-1914), українському етнографові і статистикові, приятелеві П. Мирного, що йому присвятив він свій твір „Лихо давнє й сьогочасне". В цих же примітках на стор. 635 цього ж тому подана така довідка: „Свобода" — газета, орган Українського Народного Союзу в Сполучених Штатах Америки, заснована 1893 р. Виходила спочатку раз на тиждень, а потім щоденно у Джерзі-Сіті, Шамокіні, М. Кармелі, Оліфанті, Скрентоні, Нью Йорку і знову в Джерзі-Сіті".

(Закінчення на стор. 4-ій)

Поворот медсестри Моніки Швіни із Північнов'єтнамського полону

Лєбах, Німеччина. — За звідомленнями Ассошієйтед Пресс, 9-го вересня ц.р., після чотирорічного перебування у північнов'єтнамському полоні, повернулася медсестра Моніка Швін. За інформаціями урядових кіл Західньої Німеччини і Америки — Моніка Швін — єдина жінка, що повернулася із ув'язнення з Північного В'єтнаму. Її взяли в полон 27-го квітня 1969 р. в дорозі до Мальтесійського шпиталю, закинувши їй різні злочини супроти північнов'єтнамського уряду. Моніка Швін була свідком смерти, спричиненої голодом і виснаженням, своїх трьох товаришів, одного мужчини і двох жінок. Протягом трьох років покарали її тим, що залишили у відокремленні від усіх, позбавляючи її найменшого зайняття. Відтак вона і її товариш Бернадин Діл відбули 62-денний марш до в'язниці дорогою Го ЧеМіня. Її побивали і спеціяльно знущалися з презирством через те, що вона була жінкою. Коли 5 березня ц.р. її звільнили, у ній зродилося побоювання, що вона вже не зможе повернутися до щоденного ладу життя звичайної людини, яка живе на свободі, але поволі вона звикає і плянує знову бути медсестрою в Німеччині.

СОВЄТСЬКИЙ ФІЛЬМ ПРО КИЇВ НА БІ-БІ-СІ

За повідомленням ТАСС, в Лондоні висвітлювано по телевізії 3 вересня спеціяльно накручений 50-хвилинний фільм „У Совєтському Союзі — Київ". Цей фільм був висвітлений у зв'язку з міжнародними кіноспортивними змаганнями, на які до Києва виїхали принц Філіпп з дочкою принцесою Анною. Фільм був виключно пропагандивного характеру і мав на меті дати, як подає ТАСС, „широку панораму повсякденного життя киян — на роботі, вдома, на відпочинку".

БРЕЖНЄВ „ГЕРОЄМ БОЛГАРІЇ"

Совєтська преса інформує про те, що Державна рада Народної Республіки Болгарії присвоїла Л. Брежнєву „звання героя Народної Республіки Болгарії". У повідомленні вказується на особливі заслуги Брежнєва в боротьбі з гітлерівською Німеччиною, в розбудові совєтсько - болгарської „дружби", а також „особистий вклад" в розвиток і реалізацію марксизму - ленінізму.

ЙОРДАНІЯ У ПРОТИІЗРАЇЛЬСЬКОМУ ФРОНТІ

В Каїрі відбулася зустріч на вершинах короля Йорданії Гуссейна, президента Єгипту Анвара ель-Садата та президентом Сирії Гафеза ель-Асада з метою полагодити існуючий конфлікт між цими арабськими державами та відновити спільний фронт проти Ізраїлю. У висліді цієї зустрічі буде відновлена діяльність спільного арабського командування над збройними силами Єгипту, Сирії та Йорданії.

ПЕРЕГОВОРИ МІЖ ЗСА ТА ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНОЮ

В Празі почалися переговори між делегаціями ЗСА і Чехо - Словаччини в справі американських претенсій до майна, націоналізованого чехо - словацьким урядом після Другої світової війни, яке належало американським громадянам. Вартість майна обчислюють на яких 70 млн. долярів. Чехо-Словаччина має претенсії до яких 18 тони золота та іншого чехо - словацького майна, яке знаходиться в ЗСА.

ТРАГЕДІЯ КОЕКЗИСТЕНЦІЇ

(Закінчення зі стор. 2-ої)

Речник міністерства закордонних справ у Бонні заявив 5-го вересня, мовляв, не треба робити з відкликання подорожі Грасса в Москву великого шуму, щоб не зіпсувати взаємин з СССР...

У відкритому листі до Зама (він був призначений по суті для міністра закордонних справ) Грасс пригадав, що господарські інтереси можуть привести вільні країни до „пристосування" до вимог комуністів і довести до обмеження волі слова. В даному разі так і сталося: посол Зам уважав за свою повинність щадити „нервозність" московського уряду, що має свій клопіт з внутрішньою опозицією. Питання: чи посол в чужій країні зобов'язаний дбати за спокійні нерви чужого уряду?

Пригода з Грассом знайшла широкий розголос у пресі і в суспільстві різних країн. Озвалися також відповідальні політики, що засудили терор проти оборонців свободи й людяности в СССР. Прем'єр Австрії Бруно Крайський, голова соціялістичної партії засудив гноблення опозиції в СССР. На апель Сахарова до Брандта, щоб своїм авторитетом виступив в оборону гноблених незалежних діячів культури в СССР, відгукнувся німецький прем'єр заявою, що всі знають, на чиїй стороні його симпатії...

Треба сподіватися, що теж уряди Франції та Великобританії скажуть своє слово осуду проти відновлення „сталінізму" в СССР. Якось не гармонізують спортові виступи князя Филипа Единбурзького й принцеси Анни на спортових змаганнях у Києві, коли в Україні шаліє диктатура великодержавного шовінізму, і КҐБ навіть процесів судових не влаштовує проти „ворогів народу", арештовує й карає невинних людей „ударним порядком". „Співжиття" з урядами атеїстів шукає теж дипломатія Ватикану. Ісус Христос виступав в обороні всіх пригноблених, і Церква Христова не сміє мовчати, знаючи, що діється під режимом тиранії.

З гіркого досвіду нової доби і з подій давніших не маю ілюзій щодо успіху акції проти московської тиранії. Мораль часто відступає на задній плян, коли з'являється надія на добрий заробіток через „бизнес". 1716 р. агенти царя Петра I схопили в Гамбурзі, на вулиці „С" Андрія Войнаровського, племінника гетьмана Мазепи. Управа вільного міста, уряди Данії і Англії вимагали, щоб цар Петро випустив Войнаровського на волю. Але московський самодержець загрозив Гамбургові, що припинить торгівлю з цим містом. І „батьки міста" замовкли, бо — „можна і з людоїдами торгувати"...

Ділимося сумною вісткою з Рідними і Приятелями, що наш Дорогий БРАТ

Д-р Інж.

ВОЛОДИМИР РОЖАНКОВСЬКИЙ

помер несподівано, наслідком трагічного випадку на 68-му році життя.
ПОХОРОН відбувся дня 5-го вересня 1973 р. у Львові.

В глибокому смутку:

сестра — ОСИПА КУДРИК зі сином БОГДАНОМ
брати: д-р ЯРОСЛАВ з родиною
і СТЕПАН з родиною

Ділимося сумною вісткою з Рідними, Приятелями і Знайомими, що 30-го серпня 1973 року у Филядельфії, Па., по довгій і тяжкій недузі, відійшов у Вічність наш Найдорожчий

МУЖ, БАТЬКО, ДІДУСЬ і БРАТ

бл. п.

КОНСТАНТИН ШПІКУЛА

на 78-му році життя, народжений в Копичинцях, Україна.

ПОХОРОН відбувся 4-го вересня 1973 р. з української католицької церкви св. Йосафата, а відтак в дпровадженo на Вічний Спочинок на цвинтар св. Марії в Факс Чейс, Філядельфія, Па.

Щира подяка Всім Тим, що брали участь в похороні, за квіти і за Служби Божі.

Горем прибиті:

ЄВДОКІЯ — дружина
ВІРА — донька
ІВАН БУЧАЦЬКИЙ — зять
КАТЕРИНА і ІВАН — внуки
ТАРАС — брат в Чікаго
ЮЛІЯ — сестра в Україні

З глибоким смутком повідомляємо Рідню і Знайомих, що в четвер, 13-го вересня 1973 р., несподівано відійшов у Вічність, на 59-му році життя

наш Найдорожчий МУЖ, БРАТ і СЕСТРІНОК

бл. п.

МИКОЛА ПРИПЛЕСЬ

кол. член Львівської Опери, Братиславської Опери, член Капелі Бандуристів, хорів Ватра, Трембіта, член-основник хору Думка.

ПАРАСТАС і ПАНАХИДА будуть відправлені в суботу, 15-го і неділю, 16-го вересня ц. р., о год. 8-ій веч. в похоронному заведенні П. Яреми в Ню Йорку.

ПОХОРОН в понеділок, 17-го вересня 1973 р. о год. 9-ій ранку з того ж похоронного заведення до української католицької церкви СВ. ЮРА в Ню Йорку, а опісля на Український Православний Цвинтар в С. Бавнд Бруку, Н. Дж.

Горем прибиті:

дружина — ОКСАНА
сестри: ІРЕНА ГОШОВСЬКА
НАДЯ ШАРАВАРОВА з чоловіком і дітьми в Україні
шваґер — д-р МИХАЙЛО і ДАРІЯ ДУДРА
тети: МЕЛЯНІЯ ШЕПАРОВИЧ
МАРІЯ ЛЕМІЩУК
братанки: ІРЕНА і СТЕФАН
Близька і дальша Родина

ОБ'ЄДНАННЯ МИСТЦІВ УКРАЇНСЬКОЇ СЦЕНИ з глибоким смутком повідомляє Членів ОМУС і Громадянство,

що дня 13-го вересня 1973 р. в Ню Йорку, несподівано упокоївся в Бозі член Управи ОМУС

сл. п.

МИКОЛА ПРИПЛЕСЬ

ПАРАСТАС і ПАНАХИДА будуть відправлені в суботу, 15-го і неділю, 16-го вересня, о год. 8-ій веч. в похоронному заведенні Петра Яреми в Ню Йорку.

ПОХОРОН в понеділок, 17-го вересня ц. р. о год. 9-ій ранку з того ж похоронного заведення до української католицької церкви св. Юра в Ню Йорку, а опісля на Український Православний Цвинтар в Савт Бавнд Бруку, Н. Дж.

Дружині і Родині Покійного висловлюємо глибоке співчуття.

УПРАВА ОМУС

ОКРУЖНИЙ КОМІТЕТ ВІДДІЛІВ УНСОЮЗУ НАДГУДСОНСЬКОЇ ОКРУГИ з глибоким смутком повідомляє всю Союзову Громаду й Українське Громадянство, що дня 11-го вересня 1973 р. несподівано упокоївся в Бозі

бл. п.

АНТІН ШАРАН

наш бувший довголітній Голова Комітету, останньо почесний його член, заслужений організатор УНСоюзу та член багатьох організацій в Джерзі Сіті, Н. Дж.

ПОХОРОН — в суботу, 15-го вересня 1973 р. з церкви св. апп. Петра і Павла в Джерзі Сіті, а опісля на цвинтар св. Хреста в Н. Арлінґтон, Н. Дж.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

Опечаленій Дружині і Родині, складаємо глибокі вислови співчуття.

УПРАВА КОМІТЕТУ

В СОРОКОВИЙ ДЕНЬ СМЕРТИ нашого Дорогого і Незабутнього МУЖА і БАТЬКА

бл. п.

ІВАНА КУЗЬМЕНКА

буде відправлена

ПАНАХИДА

в неділю, 16-го вересня 1973 року після Служби Божої в Українській Православній Катедрі СВ. ВОЛОДИМИРА у ФІЛЯДЕЛЬФІЇ, Па.
До участи в молитвах запрошує

РОДИНА

„СВОБОДА" Й УКРАЇНА

(Закінчення зі стор. 2-ої)

В цьому ж сьомому томі зібрання творів П. Мирного, на стор. 37-ій надрукований надісланий до „Свободи" і вміщений у ній вірш „Щирому ратасві..." пронизаний мотивами безпросвіття і лихих тяжких годин:

Не літа нам старі страшні,
Як те, що старі сі літа:
Пригоди всякі навісні,
Життя без ясного просвіту.

І без надій, і без добра, —
Лихії, тяжкії години!..
Ох, старість не була б
страшна,
Якби добра більш в Україні!

В ювілейному числі „Свободи" цей вірш із кінцівкою „Якби добра більш в Україні" був надрукований на першому місці.

Після цього вірша, перекладу Івана Франка баляди А. Бюрґера „Цісар, і ігумен", датованого днем 1 листопада 1903 року, що його не включено до ніякого з дотепішніх видань творів І. Франка, в тому й до останнього 20-томового київського, та фотографії і біографі Івана Стешенка, пізнішого першого генерального секретаря освіти за Центральної Ради 1917 року, вбитого в Полтаві большевиками в 1918 році, надрукований вірш поета і драматурга Михайла Старицького „На прю".

Історія цього вірша і його зміст дуже показові для інтенцій, що ними керувався його автор, висилаючи його до вільної американської „Свободи".

Був написаний цей вірш „На прю!" Михайлом Старицьким здогадно 1882 року і надрукований в збірці „З давнього зшитку. Пісні і думи" Ч. II. Київ, 1883 року на сторінках 6-7. З огляду на царську цензуру в підзаголовку було зазначено „З болгарського", хоч ні в цьому, ні в усіх пізніших виданнях творів М. Старицького не подано, хто з болгарських поетів цього вірша написав.

Згідно із першодруком цей вірш був передрукований десять років тому у першому томі видання „Михайло Старицький: Твори у восьми томах", Київ 1963 (стор .112-113), в такому звучанні:

НА ПРЮ!

(З болгарського)

На прю! Без ляку
і зневіри —
За правду, волю,
за наш край!
Перелили вже бузувіри
Скорботи чашу через край.

Повсюди чад, а ворог лютий
Пекельні бенкети справля,
Гнітить скрізь сили неокуті
І точить мозок наче тля!

Нас мало дуже, але сила
У нас в правдоті
наших дум —
Понесемо ми гордо, сміло
На турський регіт і на глум.

Новий псалом живого слова:
В йому не неприязнь стара,
А світло лагоди, любови,
Братерства, волі і добра.

Угору стяг! Хай кат шаліє,
Хай стисне ще, але на мить,
Бо іскру ту святу, що тліє,
Несила ворогу згасить.

Вона з'єдна слов'ян докупи,
Дасть силу серцю, голові —
І на замученії трупи
Повстануть страдники нові!

На прю ж! До смерті,
до загину —
Немає викруту, нема!
І як хто з нас на крок,
одлине,
Хай буде проклятий всіма!

(1882)

Висилаючи для „Свободи" цей вірш через львівського вченого й етнографа В. Гнатюка у 1903 р., на один рік до своєї смерти, Михайло Старицький основно скоротив його і відредаґував, придаючи йому характер актуального патріотичного маніфесту-заклику і без будь-якої згадки, що це... переспів „з болгарського".

Текст цього віршу в ювілейнім числі „Свободи" 1904 року такий:

На прю! Без ляку
і зневіри —
За правду, волю й рідний
край!
Бо завзялися бузувіри
Народ наш винищити вкрай
Повсюди чад, а ворог лютий
Пекольні бенкети справля,
Гнітить наш мозок неокутий
І точить сили, наче тля...

Хоч мало нас, та наша сила
Росте у правді наших дум —
Понесемо ж ми гордо, сміло
На вражий регіт і на глум

Новий псалом живого слова,
В йому не пагуба стара,
А світло лагоди, любови,
Братерства, волі та добра...

Вистачить порівняти обидва тексти — той з 1883-го року і останній з 1903 року, щоб встановити, якими почуттями, якими бажаннями був сповнений 64-літній автор, посилаючи його у „Свободу" вільним американським українцям в передреволюційних 1900-их роках.

Вимовним свідченням про те, якого значення придавали письменники з України своїй участі у відзначуванні десятиріччя „Свободи" й появі їхніх творів в її ювілейному числі, може бути листування видатного українського письменника, кляcика української літератури Михайла Коцюбинського, що жив тоді у Чернігові, з Панасом Мирним у Полтаві та з Володимиром Гнатюком у Львові ,тобто тим, хто організував збирання матеріялів для „Свободи".

В листі до П. Мирного, 14 жовтня 1903 року, що його опубліковано у виданні „Михайло Коцюбинський: Твори в трьох томах", К. 1949 р. і передруковано згодом у 5 му томі видання його ж творів у шести томах, Київ 1961 р., Михайло Коцюбинський писав:

„Вельмишановний Панасе Яковичу!

Д(обро)дій В. Гнатюк звернувся до мене в справі, з якою хотів і до Вас обернутися, та не знає Вашої адреси і через те прохає виручити його. Найкраще перепишу частину його листа: „Американські русини обходять з кінцем сього року 10-літній ювілей заснування своєї газети „Свобода". З тої нагоди хотять вони видати ювілейне число, значно побільшене, в якім бажають подати статті, поезії, золоті гадки і т. і. різних наших людей (не лиш письменників) з їх портретами і автографами. Вони бажають, щоб у їх святі взяли участь і галичани, і буковинці, і українці для задокументування національної єдности та для більшої моральної піддержки заморських наших переселенців".

Отже, д. Гнатюк прохає Вас дуже дати щось невеличке для того числа „Свободи" разом з фотографією і автографом.

Коли Ви схочете вволити його волю, то будьте ласкаві пришліть на мою адресу все те до 1/XI н.ст., так, щоб 19 с. місяця я міг вже одіслати йому. На мою думку годилося б запомогти американців. (...)

З високою повагою до Вас
повік щирий
М. Коцюбинський."

Чотири дні пізніше, 18-го жовтня 1903 р. М. Коцюбинський писав із Чернігова В. Гнатюкові до Львова, в листі, що його опубліковано також у 5-ому томі його творів (1961 р.):

„Вельмишановний добродію!

Лист Ваш не застав мене в Чернігові. Я оце недавно лиш повернувся з подорожі, бо з Полтави подався був на Миколаїв, Херсон, Одесу і Київ. Тому я так довго і не одповідав Вам. Дуже Вам дякую за запросини взяти уділ в ювілейному числі „Свободи". На вказаний термін постараюся вислати, що зможу.

До д. Мирного написав уже, коли він перешле мені що-небудь, зараз вишлю Вам. Д(обродій) Коваленко вашле своє просто до Вас. (...)

З високим поважанням
М. Коцюбинський."

У відповідь на листа М. Коцюбинського з 14 жовтня 1903 р. Панас Мирний вислав йому згаданий вище вірш „Не літа нам такі страшні", що його Коцюбинський переслав зараз же В. Гнатюкові до Львова разом з своєю поезією в прозі „Хмари" і з супровідним письмом такого змісту:

„Дорогий добродію!

Сповняю свою обіцянку і посилаю Вам для ювілейного числа „Свободи" свої „Хмари" і фотографію з автографом. Не знаю тільки, чи до вподоби буде ся моя дрібничка. Коли вона буде друкуватися, я хотів би, щоб її склали фонетикою. Посилаю також вірш Мирного, що прислав мені. Він може бути й автографом. Фотографії Мирний не хоче давати. Коваленко послав Вам, певно, вже давно, що мав, бо я йому переказав Ваше прохання зараз же, як дістав од Вас листа. (...)

Проте ювілейне число „Свободи" я хотів би мати. Чи не можна б придумати, як його дослати. (...)

Ваш душею
М. Коцюбинський".

Не одержавши відповіді від В. Гнатюка на свою посилку, М. Коцюбинський, вже через не цілих два тижні висловлював турботу з цього приводу окремою листівкою до нього 12 листопада 1903 р.:

„Ще 1 н(ового) ст(илю) с(ього) м(ісяця) послав я Вам, високоповажаний добродію, в листі свою дрібницю і вірш П. Мирного для американців і прохав Вас звістити мене відкриткою, чи дістали послане. Досі не маю відповіді і турбуюся, думаючи, що лист мій не дійшов до Вас, хоч був рекомендований. Будьте ж ласкаві, звістіть мене, чи дістали того листа і чи встиг я на термін. (...)

З високим поважанням
Ваш М. Коцюбинський."

Про долю висланих для „Свободи" творів запитував М. Коцюбинський у Володимира Гнатюка також і в листі з 17 травня 1904 р. із Чернігова, пишучи:

„...А що чувати про ювілейний збірник „Свободи"? Я, принаймні, нічого не чув з того часу, як послав через Вас матеріял для друку".

Великою тому й була радість М. Коцюбинського, коли він одержав вкінці, правда, аж восени 1904 року, видане в Америці, з датою 26 травня того ж року, ювілейне число „Свободи", про що зараз же сповістив В. Гнатюка в листі з 6 жовтня 1904:

„На сей раз мені повезло: і листа Вашого і число „Свободи" дістав. Велике ж Вам спасибі за „Свободу". Я вже думав, що не побачу її."

Вислана М. Коцюбинським поезія в прозі „Хмари" (з циклу „З глибини") була написана спеціяльно для „Свободи" 18 жовтня 1903 р. і вважається першодруком цього твору в літературній спадщині М. Коцюбинського.

На закінчення треба згадати для історії видання ювілейного числа „Свободи" ще таку інформацію В. Гнатюка, подану в одному з його листів:

„В 1904 р. обходила американська часопись „Свобода" річницю десятилітнього свого заснування. З того приводу постановив тодішній її редактор, д. Іван Ардан, видати окреме ювілейне, ілюстроване число, з творами ріжних наших письменників, а мене просив про посередництво між ним та деякими письменниками і іншими нашими діячами. Я сповнив його просьбу, яка й увінчалася дуже гарним результатом."

Надруковані в ювілейному числі твори українських письменників початку 19-го сторіччя залишаться важливим джерельним матеріялом для історії української літератури і літературних зв'язків американських українців з рідними землями й людьми.

Б. Кравців

Видано спогади дир. Івана Мартюка про західньоукраїнський Центросоюз

Джерзі Сіті. — У видавництві М. П. Коця вийшли книжковим виданням п.н. „Центросоюз — Союз Кооперативних Союзів у Львові в роках 1924-1944" спогади дир. Івана Мартюка, активного діяча західньоукраїнського кооперативного руху й одного з керівників цієї установи. Починаються ці спогади оглядом кооперативної організації в Галичині до 1914 року і в дальшому автор дає перегляд початків організування Центросоюзу і його підприємств та їхнього розвитку з часу Першої світової війни аж до другої совєтської окупації західньоукраїнських земель. В доповненні подані статистичні підсумки про членство й майно Центросоюзу, оборотові фонди та торговельні обороти цієї кооперативної централі і її членів, показники їх фінансового розвитку та організованого ними збуту і виробництва тощо. Закінчується книжка спогадом автора про Скалу — містечко, що в ньому він народився. Автор спогадів, Іван Мартюк, народжений 1889 року в селянській родині, почав працювати в місцевих кооперативах ще з молодих років й відбувши військову службу в рядах австрійської армії і в Українській Галицькій Армії, включився після визвольних змагань у працю Повітових Союзів Кооператив у Борщеві і згодом в Копичинцях і в 1930 році був покликаний на директора верховної організації сільсько-господарської кооперації „Центросоюз" у Львові, на якому то становищі працював до 1944 року. Помер 27 квітня 1972 року. Видано цю книжку спогадів про Центросоюз за редакцією і з передмовою відомого історика українського кооперативного руху д-ра Іллі Витановича і в мистецькому оформленні Якова Гніздовського. Замовляти книжку можна у видавництві: M. Kots Publishing, 1215 Summit Avenue, Jersey City, N.J. 07307. Ціна 3 доляри.

Появилося десяте число бюлетеню Федерації СУЖ „Український Журналіст"

Ню Йорк. — З датою травня 1973 року видано тут друком перше за 1973 рік і десяте уже з черги число „Українського Журналіста" — Бюлетеню Федерації Спілок Українських Журналістів Америки і Канади. На зміст цього 32-сторінкового числа формату чвірки склалися статті: М. Сосновського про стан і перспективи української преси в ЗСА та в Канаді, його ж стаття „Дмитро Донцов (1883-1973)", Зенона Снилика „Зміна варти — запорука тяглости", Івана Кедрина „Майбутність української преси", Ольги Кузьмович „Критика чи панеґірик". Юрія Вірта „Українська преса", Романа Голіята „Чужинецькі кореспонденти в ЗСА", М. Сулими „Занедбана справа", О. Кузьмович „Молоді журналісти при праці". На закінчення подані резолюції Третього З'їзду Українських Журналістів Америки і Канади 1972 року, проєкт статуту Світової Федерації Українських Журналістів як також список учасників Третього З'їзду й інформації про сьомий равт української преси і радіо Канади та про загальні збори СУЖ Канади. В числі надруковано також багато дрібних нотаток з українського і міжнародного журналістичного життя. Замовляти у секретаря Управи СУЖА: Mrs. Olha Kuzmowych, 221 Fire Island Ave., Babylon, L.I., N.Y. 11702. Ціна 1 дол.

ВИБОРИ В НОРВЕГІЇ

Вибори до норвезького парляменту не принесли вирішальної перемоги ні одній партії, але додатково значно послабили позиції урядової Партії праці. Соціялістична і протисоціялістична коаліції здобули майже однакову кількість голосів, що унеможливлює створення стабільного уряду.

ВІДІЙШЛИ ВІД НАС

АННА ГІЗОВСЬКА, членка УНС Відд. 220 Б-ва св. ап. Петра і Павла в Чікаґо, Ілл., померла 27 травня 1973 р. на 77 р. ж. Стала членкою УНС 1934 р. Полишила в смутку мужа Івана, дочок — Гелен і Маріон, синів: Волтера, Герберта, 14 внуків і правнука. Похорон відбувся 31 травня ц. р. на цвинтарі Resurrection, Chicago, Ill.
Вічна їй Пам'ять!
Е. Блідий, секр.

ХРИСТИНА СОЛЕЦЬКА — членка УНС Відд. 56 Б-ва св. І. Хрестителя в Віллінґ, В. Вірдж., померла 1973 року. Стала членкою УНС в 1926 р. Полишила в смутку сина Волтера. Похорон відбувся на цвинтарі Кальварія в Віллен, В. Вірдж.
Вічна їй Пам'ять!
П. Когут, секр.

ДМИТРО САРАХМАН, член УНС Відд. 379 Б-ва св. Юрія в Чикаго, Ілл., помер 10 липня 1973 р. на 49 р. ж. Нар. в с. Зір, Україна і став членом УНС в 1951 р. Полишив у смутку дружину Ольгу, доньку Вікторію, сина Петра. Похорон відбувся 13-го липня ц. р. на цвинтарі св. Миколая в Leyden Township, Ill.
Вічна Йому Пам'ять!
М. Семкіа, секр.

ПАВЛО СЛАВИЧ, член УНС Відд. 295 Б-ва Сошествія св. Духа в Акрон, Огайо, помер 16 липня 1973 р. на 81 р. ж. Нар. в с. Боберка, пов. Турка і став членом УНС в 1917 р. Полишив у смутку дружину Анастасію. Похорон відбувся 19 липня ц. р. на цвинтарі Голи Крос в Акрон, Огайо.
Вічна Йому Пам'ять!
С. Мотрович, секр.

МАРІЯ СІКОРСЬКА, членка УНС Відд. 336 Т-ва Сокіл в Клівленді, Огайо, померла 12 липня ц. р. на 74 р. ж. Нар. в Балшиця, п. Любачів і стала членкою УНС в 1958 р. Полишила в смутку родину і приятелів. Похорон відбувся на Бруклин Гайц в Клівленді, Огайо.
Вічна їй Пам'ять!
Гр. Кисіль, секр.

КСЕНЯ ЛИЦОВСЬКА, членка УНС Відд. 276 Б-ва св. о. Миколая в Амбрідж, Па., померла 14 липня 1973 р. на 73 р. ж. Стала членкою УНСоюзу в 1938 р. Полишила в смутку сина Петра, 2 доньки: Анну і Стифанію, 3 внуків і 4 правнуків, сестру Варвару. Похорон відбувся 17 липня ц. р. на цвинтарі Sylvania Hills Memorial Park в Daugherty Township, Pa.
Вічна їй Пам'ять!
Ст. Іваницький, секр.

ВАСИЛЬ ДАНИЛЮК, член УНС Відд. 355 Т-ва Запор. Січ в Ст. Джозеф, Мз., помер 28 липня 1973 р. на 66 р. ж. Нар в Раківці, пов. Підгайці і став членом УНС в 1951 р. Полишив у смутку дружину Марію, сина Богдана, дочку Катерину, 4 внуків. Похорон відбувся 30 липня ц. р. на цвинтарі Мт. Олівет в Ст. Джозеф, Мз.
Вічна Йому Пам'ять!
С. Гасяк, секр.

ТЕОДОР САВЧИН, член УНСоюзу Відд. 352 Б-ва св. Архистр. Михаїла в Чєстер, Па., помер 18 липня 1973 р. на 62 р. ж. Нар. в с. Ражнові, пов. Броди і став членом УНС в 1939 р. Полишив у смутку дружину Анну, 2 синів: Петра та Вільяма, 2 невістки та 6 внуків. Похорон відбувся 23 липня ц. р. на цвинтарі Immaculate Heart в Лінвуд, Па.
Вічна Йому Пам'ять!
Я. Щербак, секр.

